

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH VA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Axmedova Gulnoza Muzaffar qizi

Oriental universiteti Ta'lim menejmenti yo'nalishi magistranti

Kirish

O'zbekiston Respublikasida umumiy o'rta ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish hamda adolatli va inklyuziv ta'lim muhitini yaratish yo'lida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar mamlakat ta'lim sohasining rivojlanishida muhim burilish nuqtasini tashkil etadi. 2019-yilda qabul qilingan "Ta'lim sohasini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" va "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" tamoyillari asosida ta'limning uzluksizligi, sifatining oshirilishi, zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish hamda xalqaro ta'lim baholash tizimlariga moslashuvi ustuvor vazifa sifatida belgilanmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimini raqamli infratuzilma, inklyuzivlik va xalqaro sifat standartlariga moslashtirish jarayonlari hamda barqaror rivojlanish istiqbollari to'xtalib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Umumiy o'rta ta'lim, ta'lim islohotlari, inklyuziv ta'lim, raqamli ta'lim infratuzilmasi, xalqaro ta'lim baholash tizimlari, PISA, TIMSS, PIRLS, barqaror rivojlanish, ta'lim sifatini oshirish

Asosiy qism

O'zbekiston Respublikasida umumiy o'rta ta'limni modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish, adolatli va inklyuziv ta'lim muhitini yaratish yo'lida bir necha muhim strategik hujjatlar ishlab chiqilgan. Jumladan, 2019-yilda qabul qilingan "Ta'lim sohasini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" va "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" tamoyillari asosida amalga oshirilayotgan islohotlar shular jumlasidandir. Ushbu hujjatlar o'z mazmun-mohiyatiga ko'ra umumiy o'rta ta'limda barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etishga xizmat qiladi.

"Ta'lim sohasini rivojlantirish konsepsiyasi"da umumiy o'rta ta'limning barcha bosqichlarida uzluksizlik va integratsiyalashuvga katta e'tibor qaratilgan. Maktabgacha ta'limdan boshlab kasbiy ta'limgacha bo'lgan bosqichlar orasidagi aloqadorlik mustahkamlanmoqda. Bu esa o'quvchilar uchun bir tizimli va mantiqiy izchillikda ta'lim olish imkoniyatini yaratmoqda. Shu bilan birga, o'quv dasturlari zamonaviy kompetensiyalar – tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, kommunikativlik, jamoada ishlash kabi ko'nikmalarga yo'naltirilmoqda. Bu orqali ta'lim mazmuni faqat nazariy bilim bilan chegaralanmay, balki amaliy hayotga mos, hayotiy kompetensiyalar bilan boyitilmoqda.

“Yangi O‘zbekiston – yangi ta’lim” konsepsiyasi, o‘z mohiyati bilan, zamonaviy, innovatsion va inklyuziv ta’lim tizimini shakllantirishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv, nafaqat ta’lim sifatini oshirish, balki uni barcha ijtimoiy qatlamlar uchun teng, ochiq va qulay qilishga qaratilgan. Bu esa, o‘z navbatida, ijtimoiy adolat, inson huquqlari va barqaror rivojlanish tamoyillariga to‘laqonli mos keladi.

Zamonaviy bosqichda O‘zbekistonda raqamli ta’lim infratuzilmasini kengaytirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Bugungi kunga kelib, ko‘plab umumiy o‘rta ta’lim maktablari interaktiv doskalar, elektron darsliklar, raqamli sinf jurnallari, multimedia resurslari, virtual laboratoriyalar va zamonaviy kompyuter sinflari bilan ta’minlanmoqda. Bu vositalar o‘quvchilarning bilim olish jarayonini nafaqat vizual va interaktiv tarzda olib borishga, balki ularning mustaqil izlanish, tahlil qilish va kreativ fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Ayniqsa, 2020–2021-yillardagi global pandemiya davrida dunyo bo‘yicha ta’lim tizimlari kuchli sinovdan o‘tdi. O‘zbekistonda bu jarayonga javoban “Online-maktab” loyihasi ishga tushirildi. Ushbu loyiha orqali o‘quvchilar uchun televizion va internet orqali darslar tashkil etilib, ta’limning uzluksizligi ta’minlandi. Shu bilan birga, “UzEdu” – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining rasmiy raqamli platformasi ishga tushirildi. Unda o‘quv rejalari, darsliklar, video-ma’ruzalar, test topshiriqlari va o‘quvchilarning rivojlanishini baholash tizimlari jamlangan. Bu platformalar, nafaqat pandemiya davrida, balki undan keyingi raqamli transformatsiya jarayonida ham asosiy vositaga aylanishi bilan muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ta’lim jarayonini texnologik moslashuvchanlik bilan ta’minlash — barqaror rivojlanish strategiyalarining muhim tarkibiy qismidir. Texnologik moslashuvchanlik deganda, ta’lim tizimining har qanday favqulodda holatga (pandemiya, tabiiy ofatlar, texnologik inqirozlar) tezda moslasha olishi, o‘quvchilarning bilim olish huquqi to‘xtab qolmasligini ta’minlashi tushuniladi. O‘zbekistonda bu yondashuv tobora mustahkamlanmoqda: ko‘plab maktablarda gibrid ta’lim (ya’ni, an’anaviy va masofaviy ta’lim uyg‘unligi) elementlari joriy etilmoqda.

Bundan tashqari, o‘quvchilar o‘rtasida raqamli savodxonlikni shakllantirish uchun AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) asoslari, robototexnika, sun’iy intellekt asoslari kabi fanlar bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Bu esa o‘z navbatida, ularning mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘lishiga, zamonaviy kasb va texnologiyalarni egallashiga zamin yaratmoqda.

Ta’lim muassasalarida raqamli texnologiyalarni tatbiq etish nafaqat o‘quvchilarga, balki o‘qituvchilarga ham katta imkoniyatlar ochmoqda. O‘qituvchilar uchun vebinarlar, onlayn malaka oshirish kurslari, veb-sertifikatlash

tizimlari orqali uzluksiz professional rivojlanish ta'minlanmoqda. Bu esa zamonaviy metodikalar, innovatsion yondashuvlar va tahliliy fikrlashni o'qituvchilarning kundalik amaliyotiga olib kirishga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, O'zbekistonda raqamli ta'lim infratuzilmasining kengayishi – bu texnologik jihatdan ilg'or, innovatsiyaga ochiq, moslashuvchan va inklyuziv ta'lim tizimini yaratish yo'lidagi muhim qadam bo'lib, u barqaror rivojlanishning asosiy indikatorlaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Umumiy o'rta ta'lim tizimining barqarorligi va uning sifat darajasi nafaqat ichki indikatorlar, balki xalqaro ta'lim baholash tizimlarida ko'rsatilgan natijalar orqali ham o'lchanadi. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi ta'lim sohasida xalqaro standartlarga muvofiq baholash tizimlariga faol qo'shilmoqda. Xususan, PISA (Programme for International Student Assessment), TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) hamda PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) kabi yetakchi xalqaro baholash dasturlari mamlakat ta'lim sifatini solishtirma tahlil qilish va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

PISA dasturi 15 yoshdagi o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy fanlar sohasidagi bilim va ko'nikmalarini baholashga qaratilgan bo'lib, bu dastur ta'lim tizimining haqiqiy hayotda qo'llaniladigan kompetensiyalarni shakllantirish darajasini ko'rsatadi. O'zbekistonning PISAg qo'shilishi ta'lim sifatini global kontekstda tahlil qilish imkonini yaratdi, shuningdek, mamlakatning ta'lim siyosatida kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun asos bo'ldi. Bu jarayon orqali o'quv dasturlari, o'qitish metodikalari va baholash tizimlari xalqaro talablar darajasida qayta ko'rib chiqilmoqda.

TIMSS esa o'quvchilarning matematika va tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarini o'lchashga qaratilgan bo'lib, ushbu dastur orqali O'zbekiston maktablarining fan ta'limi sifati yuzasidan xalqaro miqyosdagi o'rnini aniqlash mumkin. TIMSS natijalari ta'lim jarayonida muayyan fanning ta'lim usullari, resurslar va o'qituvchilarning malakasi to'g'risida muhim ma'lumot beradi. Ushbu ko'rsatkichlar asosida davlat ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha aniq vazifalar belgilanadi.

PIRLS dasturi esa boshlang'ich ta'lim bosqichidagi o'quvchilarning o'qish savodxonligi va tushunish ko'nikmalarini baholashga yo'naltirilgan. Bu esa o'z navbatida, ta'limning dastlabki bosqichlaridagi sifatni nazorat qilish va ta'lim tizimida barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonning ushbu xalqaro baholash dasturlariga faol integratsiyasi ta'lim tizimining shaffofligi va sifat nazoratini kuchaytirishga xizmat qiladi. Bu jarayon doirasida o'quvchilarni tayyorlash tizimi, o'quv dasturlari, o'qituvchilarning malakasini oshirish, hamda baholash usullarining zamonaviylashtirilishi ustida ishlanmoqda. Xalqaro baholash natijalari o'qituvchilar, ta'lim boshqaruvchilari va

siyosatchilar uchun muhim axborot manbai sifatida ta'limni yaxshilash yo'llarini ko'rsatadi.

Shuningdek, ushbu dasturlarga qo'shilish mamlakat ta'lim tizimini global ta'lim jarayoniga yanada chuqurroq integratsiyalashishiga imkon yaratadi. Bu esa o'z navbatida yosh avlodning bilim va ko'nikmalarini global me'yorlarga moslashtirish, ularni zamonaviy raqobat sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat olib borishga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, xalqaro baholash tizimlari ta'limdagi mavjud kamchiliklar va imkoniyatlarni aniqlash orqali, O'zbekiston ta'lim sohasida innovatsiyalarni joriy etish, inklyuzivlikni oshirish hamda ta'limda adolatni ta'minlash yo'lidagi islohotlarni yanada samarali amalga oshirishga turtki beradi. Barqaror rivojlanishning muhim elementi sifatida ta'lim tizimining xalqaro sifat ko'rsatkichlari bilan uyg'unligi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida ta'limning o'rnini mustahkamlaydi.

Natijada, umumiy o'rta ta'lim tizimining barqarorligi va sifatining xalqaro ta'lim baholash tizimlarida namoyon bo'lishi O'zbekiston ta'lim siyosatining zamonaviy, raqobatbardosh va xalqaro standartlarga mos ekanligidan dalolat beradi. Bu esa o'z navbatida yosh avlodni bilimli, malakali va global muammolarni hal qilishga tayyor shaxslar sifatida shakllantirish imkoniyatini taqdim etadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida umumiy o'rta ta'limni modernizatsiya qilish bo'yicha olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar ta'lim tizimining zamonaviy, innovatsion va inklyuziv shaklga ega bo'lishiga xizmat qilmoqda. Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, o'quv dasturlarini kompetensiyalarga yo'naltirish hamda xalqaro ta'lim baholash tizimlariga faol integratsiya ta'lim sifatini yanada oshirishga imkon yaratmoqda. Shu orqali yosh avlodni global miqyosda raqobatbardosh, bilimli va malakali mutaxassislar qilib tarbiyalashga qaratilgan siyosat barqaror rivojlanish maqsadlariga mos ravishda izchil amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayon mamlakat ta'lim tizimining sifatli va adolatli bo'lishini ta'minlash bilan birga, ijtimoiy taraqqiyotga xizmat qiluvchi muhim omil sifatida ajralib turadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sohasini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" to'g'risidagi qarori, 2019-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi rasmiy sayti. <https://edu.uz>
3. "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" konsepsiyasi: ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirish strategiyasi, 2020.

4. UNESCO. (2021). *Inkluziv ta'lim: umumiy ko'rsatmalar va siyosat*. Paris: UNESCO Publishing.
5. OECD. (2018). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*. OECD Publishing, Paris.
6. IEA. (2019). *TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
7. IEA. (2020). *PIRLS 2021 Assessment Framework*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
8. Xalqaro Ta'lim Baholashlari Markazi (IEA). *Xalqaro ta'lim baholashlari tizimlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri*.
9. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2021). *"UzEdu" platformasi va raqamli transformatsiya jarayoni*.
10. Davlat Statistika Qo'mitasi. (2022). *O'zbekiston ta'lim tizimining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni*. Toshkent.
11. Abdullaev, N. (2022). "O'zbekistonda raqamli ta'lim infratuzilmasi va uning rivojlanish istiqbollari". *Ta'lim va Innovatsiyalar*, 3(15), 45-52.
12. Rasulov, S. & Toshpo'latov, D. (2023). "Inkluziv ta'limning amaliyoti va muammolari O'zbekistonda". *Pedagogika va Psixologiya*, 12(4), 67-75.
13. Xolmatov, E. (2021). "Pandemiya sharoitida onlayn ta'lim tizimining rivojlanishi va istiqbollari". *Axborot Texnologiyalari va Ta'lim*, 5(8), 12-19.
14. Jahongirov, M. (2020). "O'zbekistonda umumiy o'rta ta'lim sifatini oshirish yo'llari". *Milliy Ta'lim Jurnali*, 2(7), 88-96.
15. World Bank. (2021). *Education in Uzbekistan: Challenges and Opportunities*. Washington, DC: The World Bank.